

10 luty 2024

Dr hab. Hanna Bojar, prof. IFiS PAN
Instytut Filozofii i Socjologii PAN

Recenzja

dorobku naukowego dr Katarzyny Suwady

ze szczególnym uwzględnieniem publikacji wchodzących w skład osiągnięcia naukowego pt. „*Rodzicielstwo i praca zawodowa w społeczeństwie polskim: konteksty rozwiązań instytucjonalnych i nierówności płciowych*”,

w związku z postępowaniem habilitacyjnym realizowanym w Instytucie Socjologii Uniwersytetu im M. Kopernika w Toruniu

Droga zawodowa i sylwetka naukowa Habilitantki

Dr Katarzyn Suwada ukończyła studia licencjackie (kierunek: socjologia, specjalność: multimedia i komunikacja społeczna) na Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie na Wydziale Społecznych Stosowanych¹, a następnie uzyskała tytuł magistra na Wydziale Humanistycznym AGH, (kierunek: socjologia, specjalność: multimedia i komunikacja społeczna)².

Studia doktoranckie ukończyła w Szkole Nauk Społecznych IFiS PAN w Warszawie, uzyskując w 2015 roku stopień doktora nauk społecznych w zakresie socjologii na podstawie obrony pracy doktorskiej: *How to Be a Dad Nowadays? Fatherhood within the Social and Institutional Contexts of Sweden and Poland* (promotor: prof. dr hab. Janusz Mucha, recenzentki: prof. dr hab. Krystyna Slany).

W 2015 roku zatrudniona została w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w zespole badawczym prof. Arkadiusza Karwackiego³. Obecnie pracuje Katedrze Badania Jakości Życia i Socjologii Stosowanej jako adiunktka naukowo-

¹ Tytuł zawodowy licencjata nadany na podstawie obrony pracy licencjackiej: *Być mężczyzną dzisiaj. Wzorce męskości w społeczeństwie późnej nowoczesności* (promotor: dr Krzysztof Matuszek)

² na podstawie obrony pracy magisterskiej: *Teoria procesu cywilizacyjnego a miłość erotyczna późnej nowoczesności, czyli o tym, jak można badać współczesność teorią Norberta Eliasa* (promotor: prof. dr hab. Janusz Mucha)

³ w Pracowni Badania Jakości Życia, przekształconej w 2019 r. – w Katedrę Badań Jakości Życia i Socjologii Stosowanej)

dydaktyczna. W ramach badań naukowych zajmuje się kwestiami związanymi z socjologią rodziny, nierównościami genderowymi i społecznymi, krytycznymi studiami nad mężczyznami i męskością, a także polityką rodzinną.

I. Ocena osiągnięcia naukowego

Jako osiągnięcie naukowe do oceny został przedstawiony cykl 8 powiązanych tematycznie artykułów, w tym 6 napisanych samodzielnie, 2 wspólnie Arkadiuszem Karwackim; cztery teksty opublikowane zostały w języku polskim, a cztery w języku angielskim.

Na cykl publikacji ***Rodzicielstwo i praca zawodowa w społeczeństwie polskim: konteksty rozwiązań instytucjonalnych i nierówności płciowych*** składają się w kolejności chronologicznej następujące teksty:

A1. Katarzyna Suwada. 2017. „*It was Necessary at the Beginning to Make This Whole Revolution*”. *Men’s Attitudes to Parental Leaves in Sweden and Poland*, „Men & Masculinities”, 20(5): 570–587, DOI: 10.1177/1097184X17727571.

A2. Katarzyna Suwada. 2019. *Agency in Parents’ Fertility Behaviours – Gaps in the Polish Family Policy System*, „Social Policy and Administration”, 53(7): 1108–1120, DOI: 10.1111/spol.12507.

A3. Arkadiusz Karwacki i Katarzyna Suwada. 2020. *Doświadczenie bezrobocia a relacje rodzinne we współczesnej Polsce – perspektywa płci*, „Studia Socjologiczne”, 236(1): 165–194, DOI: 10.24425/sts.2020.132455.

A4. Katarzyna Suwada. 2020. *Strategie organizacji opieki nad dziećmi w społeczeństwie polskim w perspektywie nierówności społecznych*, „Przegląd Socjologii Jakościowej”, 16(2): 152–169, DOI: 10.18778/1733-8069.16.2.09.

A5. Katarzyna Suwada. 2021. *Genderizing Consequences of Family Policies in Poland in 2010s: A Sociological Perspective*, „Society Register”, 5(4): 41–60, DOI: 10.14746/sr.2021.5.4.03.

A6. Katarzyna Suwada. 2021. *Ojcowie na urloпах rodzicielskich. Przekraczanie tradycyjnych ról płciowych w życiu rodzinnym w Polsce*, „Przegląd Socjologiczny”, 70(1): 111–130, DOI: 10.26485/PS/2021/70.1/6.3

A7. Katarzyna Suwada. 2022. *Care Involvement and Power Relations. Parenting and Gender in Contemporary Poland*, „Journal of Family Research”, Early View, 1–20, DOI: 10.20377/jfr- 722.

A8. Arkadiusz Karwacki i Katarzyna Suwada. 2022. *Kulturowa presja i instytucjonalne warunki jako determinant feminizacji nieaktywności zarobkowej we współczesnej Polsce*, „Studia Socjologiczne”, 2(245): 5–32, DOI: 10.24425/sts.2022.141421.

Teksty składające się na cykl publikacji zostaną omówione w układzie tematycznym zaproponowanym przez Habilitantkę w Autoreferacie. Pochwalam taką decyzję Autorki z uwagi na uzyskanie dzięki temu logicznej i spójnej prezentacji merytorycznych treści składających się na cykl.

Cykl tworzy osiem artykułów, które Autorka tematycznie podzieliła na trzy kategorie: 1/ 2 artykuły dotyczące rozwiązań przyjętych w Polsce w polityki rodzinnej, 2/ 4 artykuły dotyczące organizacji opieki oraz 3/ 2 artykuły dotyczące pracy zawodowej i jej związków z rodzicielstwem.

W pierwszej kategorii znalazły się dwa artykuły dotyczące kontekstu instytucjonalnego, w jakim funkcjonują rodzice.

W artykule *Genderizing Consequences of Family Policies in Poland in 2010s* (A5) Autorka analizuje cztery reformy w ramach systemu polityki rodzinnej w Polsce wprowadzone w latach 2010 – 2017: 1/ wprowadzenie urlopu ojcowskiego i danie ojcu prawa do skorzystania z urlopu macierzyńskiego; 2/ wprowadzenie urlopu rodzicielskiego; 3/ zainicjowanie programu „Maluch”, którego celem jest zapewnienie większej liczbie dzieci do lat trzech opieki instytucjonalnej oraz 4) programu „Rodzina 500+”. Choć celem tych reform była poprawa współczynnika dzietności i możliwości łączenia przez kobiety pracy zarobkowej z rodzicielstwem, jak wykazuje Autorka, w praktyce rozwiązania nie prowadzą do zmniejszenia nierówności płciowych w sferze domowej, z uwagi wydłużenie okresu urlopów rodzicielskich, z których korzystają przede wszystkim kobiety, wprowadzenie świadczeń pieniężnych, które mogą skłaniać część kobiet do wycofania się z rynku pracy, brak mechanizmów zachęcających mężczyzn do korzystania z urlopów rodzicielskich oraz niewystarczające wsparcie opieki instytucjonalnej dla dzieci do lat trzech.

Odwołując się do koncepcji genderyzacji (*genderization*) Stevena Saxonberga Autorka pokazuje, że polski system polityki rodzinnej jest otwarcie upłciawiający (*explicitly genderizing*), co oznacza, że poprzez wprowadzone rozwiązania przyczynia się do wzmocnienia tradycyjnych ról rodzicielskich i prowadzi do reprodukcji nierówności płciowych zarówno w życiu rodzinnym, jak i na rynku pracy.

W drugim artykule dotyczącego polityki rodzinnej – ***Agency in Parents' Fertility Behaviours – Gaps in the Polish Family Policy System (A2)*** Autorka, na podstawie pogłębionych wywiadów z rodzicami oraz danych zastanych z baz GUS i ZUS identyfikuje luki w istniejącym systemie polityki rodzinnej w zakresie uwarunkowań decyzji prokreacyjnych. Jako ramę teoretyczną wykorzystuje koncepcję sprawczości i struktury, w której zakłada się, że działanie społeczne jest wynikiem świadomego wyboru dokonywanego jednak w warunkach ograniczeń - w ramach istniejących wcześniej struktur społecznych, które kształtują struktury możliwości (*opportunity structures*).

Analiza pokazała, że mimo wprowadzanych reform, nadal istnieją ograniczenia, które nie sprzyjają decyzjom prokreacyjnym: związane z nierównościami płci, brakiem stabilności na rynku pracy, niskimi dochodami oraz problemami mieszkaniowymi. Autorka stawia wniosek, że na decyzje ludzi wpływają nie tylko elementy polityki rodzinnej związane z kompensacją kosztów utrzymania dzieci i ułatwieniem kobietom łączenia pracy zarobkowej z macierzyństwem, ale także struktury możliwości powiązane z politykami równościowymi, polityką rynku pracy oraz polityką mieszkaniową.

Powyższe artykuły poświęcone analizie rozwiązań instytucjonalnych i ich praktycznym implikacjom stanowią dobrą ramę do analiz podjętych przez dr Suwadę w kolejnych czterech artykułach, w których zajmuje się **kwestią organizacji pracy opiekuńczej w rodzinach z małymi dziećmi** w kontekście polityki rodzinnej.

Trzy z nich koncentrują uwagę na stosunkowo nowym (i z tego też względu bardzo interesującym dla socjologa) w polskiej polityce rodzinnej rozwiązaniu - urlopie rodzicielskim dla ojców. Bardzo ciekawa jest sekwencja analiz dotyczących tego zjawiska, z uwagi na to, że w pierwszym z tych artykułów „**It was Necessary at the Beginning to Make This Whole Revolution**”. **Men's Attitudes to Parental Leaves in Sweden and Poland (A1)** Autorka porównuje postawy rodziców polskich i szwedzkich

wobec kwestii urlopów rodzicielskich dla ojców, na podstawie danych zebranych w czasie gdy w Polsce ojcowie małych dzieci nie mieli jeszcze możliwości korzystania z takiego urlopu, w przeciwieństwie do ojców w Szwecji, którzy mieli do niego prawo, a nawet byli do tego zachęceni w ramach tzw. kwot ojcowskich.

Analiza w interesujący sposób pokazuje dwukierunkowe zależności między kulturowymi wzorami ról rodzinnych oraz systemem polityki rodzinnej, które w rezultacie wytwarzają w obu krajach odmienne postawy wobec urlopów rodzicielskich dla ojców.

Jak zauważa Autorka „w Szwecji otwarcie zachęca mężczyzn do korzystania z urlopów rodzicielskich i walczy z nierównościami płciowymi w sferze rodzinnej, [w efekcie] coraz popularniejszy jest model męskości opiekuńczej, w którym odrzuca się męską dominację i stawia na budowanie relacji opartych na opiece”, a ojcowie są bardziej otwarci na korzystanie z urlopów rodzicielskich. W Polsce, gdzie dominują tradycyjne role płciowe, a system polityki rodzinnej jest ukierunkowany głównie na matki, podczas gdy ojciec postrzegany jest jako żywiciel rodzin. W efekcie, jak wynika z badań, polscy ojcowie w 2012 i 2013 r. nie do końca dostrzegali sens urlopów rodzicielskich dla ojców, ponieważ uważali, że obowiązek opieki spoczywa na matkach.

Autorka podkreśla, że na przykładzie rozwiązań szwedzkich widać, że państwo może zatem odegrać ważną rolę w umożliwianiu mężczyznom większego włączania się w wychowywanie dziecka.

W kontekście wniosków płynących z analiz porównawczych Szwecji i Polski bardzo ciekawa jest perspektywa kolejnych dwóch artykułów, w których Autorka analizuje postawy wobec urlopu rodzicielskiego, z którego mogą korzystać ojcowie na podstawie materiału badawczego zebranego po 2013 roku, kiedy to w Polsce wprowadzono już możliwości korzystania przez ojców z takiego urlopu. W artykule ***Ojcowie na urlopach rodzicielskich. Przekraczanie tradycyjnych ról płciowych w życiu rodzinnym w Polsce*** Autorka analizuje ***doświadczenia ojców***, którzy zdecydowali się na skorzystanie z co najmniej dwóch miesięcy urlopu rodzicielskiego (dodajmy, że jedynie 1% ojców osób korzystało z takiego urlopu), na tle przekonań innych rodziców, którzy nie dzielili urlopu pomiędzy matkę i ojca.

Autorka wskazuje w artykule na siłę tradycyjnie rozumianych norm płciowych, przypisujących opiekę nad dzieckiem matce, które powodują, że przekraczanie

tradycyjnych ról płciowych przez ojców może być trudne na poziomie nie tylko indywidualnym, lecz także społecznym, gdyż muszą sobie radzić ze zinternalizowanymi normami dotyczącymi opieki i płci oraz z reakcją otoczenia. Jednocześnie z przeprowadzonej analizy wynika, że doświadczenia ojców korzystających z takich urlopów jest pozytywnie. Jak pisze Autorka „raczej nie odbija się ono negatywnie na ich pracy zarobkowej, a ma pozytywny wpływ na relacje z dzieckiem i partnerką”. Coraz częściej także, mimo tych tradycyjnych wzorców płci reakcja jest pozytywna.

W trzecim artykule dotyczącym kwestii urlopów rodzicielskich ***Care Involvement and Power Relations. Parenting and Gender in Contemporary Poland (A7)***. Dr Suwada rozszerza analizę postaw wobec urlopów rodzicielskich, włączając także perspektywę kobiet. Odwołując się ponownie do koncepcji struktur możliwości, wskazuje na strukturalne czynniki ograniczające prawo mężczyzn do takiego urlopu oraz strukturalne czynniki zmuszające kobiety do korzystania z niego i jednocześnie utrudniające im powrót do pracy zarobkowej po urodzeniu dziecka. Zdaniem Autorki, podczas gdy matki są zmuszone do opieki przez prawny obowiązek korzystania z urlopu macierzyńskiego oraz biologiczne predyspozycje związane z ciążą, porodem i karmieniem piersią, mężczyźni często wycofują się z opieki, ponieważ urlop rodzicielski postrzegany ciągle jest jako przedłużenie urlopu macierzyńskiego i skierowany do kobiet.

W artykule ***Strategie organizacji opieki nad dziećmi w społeczeństwie polskim w perspektywie nierówności społecznych (A4)***, Autorka analizuje wybór strategii opieki nad dziećmi w kontekście tzw. luki w opiece nad dziećmi, czyli braku lub nieadekwatności rozwiązań systemowych, które pozwalałyby rodzicom dokonywać swobodnego wyboru strategii opieki nad dziećmi w wieku od roku do trzech lat. Na podstawie analiz Dr Suwada stawia mocną tezę, że wybór strategii jest silnie powiązany ze statusem społeczno-ekonomicznym. Podczas gdy rodziny o średnich i wyższych dochodach korzystają z oferty prywatnych żłobków czy opiekunek, w rodzinach o gorszej sytuacji ekonomicznej „matki często zmuszone są rezygnować z pracy zarobkowej lub angażować do opieki babcię. Tym samym dochodzi do reprodukcji tradycyjnych ról płciowych, a ze względu na brak odpowiednich rozwiązań obecny system utrwała nierówności społeczne”.

Problematyka związana ze wspomnianym w poprzednim artykule problemem rezygnacji z pracy lub braku możliwości jej podejmowania przez kobiety, w powiązaniu z macierzyństwem i opieką nad dziećmi, rozwijana jest w dwóch ostatnich artykułach prezentowanego cyklu (opublikowanych we współautorstwie z Arkadiuszem Karwackim), w których analizowane jest zagadnienie pracy zarobkowej w kontekście nierówności płciowych i odmiennego doświadczania przez kobiety i mężczyzn łączenia rodzicielstwa z pracą zawodową. Autorów interesują związki pomiędzy płcią, relacjami w rodzinie, systemem instytucjonalnym i doświadczeniem dostępu do pracy zarobkowej oraz warunkami jej podejmowania.

W pierwszym artykule, zatytułowanym ***Doświadczenie bezrobocia a relacje rodzinne we współczesnej Polsce – perspektywa płci (A3)***, na podstawie pamiętników osób bezrobotnych Autorzy budują typologię kobiet oraz mężczyzn niepodjemujących pracy zarobkowej, pokazując zróżnicowane konsekwencje pracy zawodowej (lub jej braku) dla ról odgrywanych w rodzinie. Analizy pokazują, że kobiety i mężczyźni odmiennie doświadczają łączenia rodzicielstwa z pracą zawodową, a jej brak inaczej wpływa na ich relacje i obowiązki rodzinne, a ta odmienność doświadczeń kobiet i mężczyzn zakorzeniona jest w kulturowych normach dotyczących płci (*gender beliefs*) oraz ściśle powiązana z modelem społeczno-ekonomicznym opartym na primacie pracy zarobkowej. Bezrobocie kobiet silnie wiąże się z macierzyństwem, ponieważ to kobiety szczególnie mocno doświadczają słabości państwa w obszarze instytucjonalnej opieki nad dziećmi i braku adekwatnego wsparcia osób bezrobotnych. Jednocześnie jak zauważa dr Suwada, bezrobocie kobiet często jest funkcjonalne dla rodziny, ponieważ uzupełnia niewystarczające wsparcie ze strony państwa i wzmacnia role rodzinne matek. Natomiast w przypadku mężczyzn bezrobocie ma destrukcyjny wpływ na role i obowiązki rodzinne; wytwarza poczucie porażki życiowej lub prowadzi do wycofania się ze sfery rodzinnej.

Ostatni artykuł ***Kulturowa presja i instytucjonalne warunki jako determinanty feminizacji nieaktywności zarobkowej we współczesnej Polsce (A8)*** rozwija wątek doświadczenia bezrobocia przez kobiety w kontekście obowiązków rodzinnych, w oparciu o autorską koncepcję feminizacji nieaktywności zarobkowej, rozumianej jako zbiór procesów utrudniających kobietom w wieku produkcyjnym podejmowanie pracy na rynku. Wśród mechanizmów odpowiedzialnych za feminizację Autorzy wskazują

omawiane już wcześniej czynniki: przekonania o płci (*gender beliefs*) w powiązaniu ze słabością systemu instytucjonalnego państwa, które prowadzą do nieproporcjonalnie dużego obciążenia kobiet obowiązkami domowymi i opiekuńczymi, dyskryminacji na rynku pracy, a w konsekwencji do reprodukcji tradycyjnych ról płciowych i wzmocnienia niskiej pozycji kobiet na rynku pracy.

W cyklu publikacyjnym *Rodzicielstwo i praca zawodowa w społeczeństwie polskim: konteksty rozwiązań instytucjonalnych i nierówności płciowych* Autorka podejmuje problematykę badawczą, która łączy pola problemowe socjologii rodzin, socjologii płci, a także polityki społecznej. Podstawowy, nadrzędny cel cyklu publikacji, jak deklaruje sama autorka, to – udana w mojej opinii – „próba odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób mężczyźni i kobiety w polskim społeczeństwie wypełniają obowiązki wynikające z rodzicielstwa oraz zaangażowania w pracę zarobkową”. Ważnym kontekstem tych analiz jest perspektywa płci społeczno-kulturowej, kluczowa zdaniem dr Suwary, dla zrozumienia odmiennych doświadczeń kobiet i mężczyzn, związanych z rodzicielstwem i pracą zawodową oraz rozwiązania instytucjonalne tworzące ramy polityki rodzinnej.

Podsumowując część dotycząca oceny cyklu artykułów przedstawionych jako osiągnięcia naukowe, chciałabym poniżej wskazać ważne cechy tego dorobku, które oceniam pozytywnie (znaczna część tych uwag odnosi się również do mojej oceny pozostałego dorobku publikacyjnego).

Po pierwsze – moim zdaniem Autorka podejmuje zagadnienia niezwykle ważne zarówno z perspektywy pola nauki (m.in. socjologii rodziny i socjologii płci oraz szerszej - socjologii kulturowej oraz instytucjonalnej), jak i współczesnej debaty w przestrzeni publicznej na temat relacji płci, zmieniających się wzorów ról rodzinnych czy nowych wyzwań dla polityki rodzinnej państwa.

Po drugie - przedstawiony zbiór jest spójny i w interesujący sposób pokazuje jak stawiane pytania badawcze i uzyskane wyniki analiz prowadziły dr Suwadę do formułowania kolejnych problemów badawczych, nowych perspektyw teoretycznych i kumulującej się wiedzy na temat interesujących ją problemów. Jej prace wzbogacają wiedzę na temat złożonych relacji między rozwiązaniami polityki rodzinnej, sferą pracy zarobkowej oraz relacjami płci w sferze rodzinnej na tle przemian społecznych i

kulturowych współczesnych społeczeństw. Oczywiście specyfika cyklu publikacji (w odróżnieniu od monografii) może powodować niekiedy wrażenie, że Autorka wraca do już omawianych wątków czy charakterystyk metodologicznych materiału empirycznego, jednak w moim przekonaniu, nawet wykorzystując wcześniej stosowane koncepcje i kategorie analityczne (przede wszystkim *konceptcja struktur sprawstwa oraz struktur możliwości*, ale również *konceptcja gender beliefs; konceptcja doing gender, konceptcja genderyzacji czy konceptcja feminizacji nieaktywności zarobkowej*), w każdym z tych opracowań naświetla analizowane zjawiska z nowej perspektywy i wzbogaca socjologiczną wiedzę na ich temat.

Po trzecie – zaletą tych analiz jest zauważenie specyfiki polskich doświadczeń na tle innych państw europejskich – wynikających w szczególności z niewystarczającego wsparcia ze strony państwa w instytucjonalnej opiece nad dziećmi (szczególnie poniżej trzeciego roku), ale również ciągle niedoskonałej ochrony przed dyskryminacją na rynku pracy i braku elastycznych rozwiązań sprzyjających łączeniu pracy zawodowej z macierzyństwem, skutkujących utrwalaniem nierówności płciowych w ramach życia rodzinnego. Biorąc pod uwagę aktywność badawczą dr Suwady w międzynarodowych zespołach i ulokowanie w międzynarodowych sieciach badawczych mamy pewność, że wszystkie jej diagnozy w tym zakresie opierają się na rzetelnej wiedzy porównawczej.

Po czwarte – warto podkreślić spójność metodologiczną przedstawianych analiz, która wynika z paradygmatu analiz jakościowych, opartego na perspektywie społecznego konstruktywizmu, uwrażliwiającego badacza na znaczenia i interpretacje nadawane przez osoby badane. Trzeba jednak zauważyć, że Habilitantka tam gdzie jest to niezbędne, uzupełnia dane z wywiadów oraz pamiętników danymi ilościowymi z sondaży: International Social Survey Programme, European Value Survey, danymi statystycznymi GUS i ZUS oraz analizą kontekstu instytucjonalnego.

II. Ocena pozostałej aktywności naukowej

Dr Suwada jest autorką 4 monografii, w tym 2 wydanych po uzyskaniu stopnia doktora⁴. Pierwsza z nich, wydana w 2017 roku, *Men, Fathering and the Gender Trap*,

⁴ Przed doktoratem opublikowała: Krzyżowski Ł., Kowalik W., Suwada K., Pawlina P., 2014. *Młodzi emeryci w Polsce. Między biernością a aktywnością*, Warszawa: Wydawnictwo Scholar.; Katarzyna Suwada. 2013. *Miłość erotyczna w procesie cywilizacji. Próba interpretacji teorii Norberta Eliasa*, Kraków: Zakład Wydawniczy NOMOS.

Palgrave Macmillan jest pokłosem pracy nad doktoratem. Została doceniona, uzyskując w 2019 roku Nagrodę im. Stanisława Ossowskiego PTS. Druga monografia *Parenting and Work in Poland. A Gender Studies Perspective*, wydana w 2021 w wydawnictwie Springer, powstała na podstawie wyników projektu *Strategie osiągania równowagi w życiu rodzinnym i zawodowym w społeczeństwie polskim na początku XXI wieku. Analiza socjologiczna*. Publikacja pozostaje w bezpośrednim związku z problematyką podejmowaną w artykułach przedstawionych jako główne osiągnięcie naukowe, stanowiąc ich uzupełnienie w zakresie zagadnień dotyczących łączenia pracy zarobkowej z rodzicielstwem analizowanych z uwzględnieniem z jednej strony - kontekstu nierówności płciowych, z drugiej - istniejących rozwiązań instytucjonalnych. Analiza doświadczenia rodzicielstwa przez pryzmat trzech typów pracy: pracy opiekuńczej, pracy zarobkowej oraz pracy domowej w analizowanych kontekstach pozwala autorce na podważenie koncepcji *work-life balance* jako kategorii wysoce użytecznej w analizach łączenia pracy zarobkowej z rodzicielstwem.

Ponadto, Habilitantka opublikowała w sumie 29 (17 po doktoracie) rozdziałów w monografiach oraz artykułów w czasopismach socjologicznych, w tym wiele w czasopismach punktowanych (m.in. *Studia Socjologiczne*, *Przegląd Socjologii Jakościowej*, *Przegląd Socjologiczny*, *PSR*) oraz zorientowanych na prezentację zagadnień, które są przedmiotem zainteresowań naukowych dr Suwady (m.in. *Journal of Family Research*, *Men&Masculinities*, *Problemy Polityki Społecznej*, „*Journal of Comparative Family Studies*). Znacząca część publikacji wydana została w języku angielskim, co sprzyja popularyzacji wyników badań prowadzonych przez dr Suwadę także w środowisku międzynarodowym.

Dr Suwada była również po doktoracie współredaktorką 2 numerów specjalnych zagranicznych czasopism: “*Journal of Family Research*”, No 34(1)/2020. [Family Lives During the COVID- 19 pandemic in European Societies]; *Society Register*, No 1(5)/2021. [Studies on Men and Masculinities: Examples and Interpretations] oraz współredaktorką i współautorką *The Palgrave Handbook of Family Sociology in Europe*, Cham: Palgrave Macmillan, 2021. Praca wielonarodowego zespołu autorów zaowocowało interesującą perspektywą porównawczą. Widoczna jest ona również w rozdziale tej książki *Familialisation of Care in European Societies. Between Family and the State*, w którym autorzy porównują organizację opieki w czterech krajach europejskich: Holandii,

Polsce, Portugalii i Szwecji, oceniając w jakim stopniu rodziny są w tych krajach wspierane w swoich obowiązkach opiekuńczych. Interesujące w szczególności jest to w jaki stopniu kontekst kulturowy wpływa na system instytucjonalny i vice versa. To ciekawa pozycja, nawiązująca i rozszerzająca analizy porównawcze zawarte w jednym z artykułów recenzowanego cyklu.

Poza aktywnością *stricte* publikacyjną, dr Suwada pełni od 2018 roku funkcję – Associate Editor w zespole redakcyjnym czasopisma Journal of Family Studies (IF 2021 – 1,380, 5 year IF 2021 – 1,655).

Oprócz prac autorskich i redakcyjnych Habilitantka systematycznie recenzuje artykuły naukowe dla czasopism polskich i zagranicznych, (m.in. Community, Work & Family, Gender, Work and Organization, Journal of Family Issues, Journal of Homosexuality, Journal of Social Policy, Men and Masculinities, Polish Sociological Review, Przegląd Socjologii Jakościowej, Social Policy and Administration).

Moją pozytywną ocenę potwierdza parametryczna ocena dorobku. Cytowania według Google Scholar na dzień 18 maja 2023 (narzędzie nie pozwala na wyłączenie autocytowań): 283. Cytowania według bazy Scopus na dzień 18 maja 2023: 32. Indeks Hirscha według Google Scholar: 9, według bazy Scopus: 3. Sumaryczna punktacja MNiSW w czasie zatrudnienia w IS UMK: 910. Wszystko to pozwala uznać, iż dorobek ten może być podstawą do dalszych kroków w postępowaniu habilitacyjnym.

W dorobku Habilitantki pozytywnie oceniam również doświadczenia badawcze związane z **realizacją i prowadzeniem projektów grantowych**. Doświadczenia w samodzielnej realizacji prowadzeniu grantów badawczych dr Suwada zdobywała już przez doktoratem.⁵ Po uzyskaniu stopnia doktora dr Suwada była kierownikiem dwóch grantów: 1/ projektu badawczego SONATA 10 finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki, 2016 – 2021 (nr UMO-2015/19/D/HS6/02338) *Strategie osiągnięcia równowagi w*

⁵ Przed uzyskaniem doktoratu dr Suwada prowadziła dwa projekty: Grant PRELUDIUM 2 finansowany przez Narodowe Centrum Nauki *Bycie tatą wobec nowych wzorców ojcostwa. Ojcostwo w życiu codziennym w kontekście społeczno-instytucjonalnym w społeczeństwie polskim na początku XXI wieku* (2012 – 2015, nr UMO-2011/03/N/HS6/01110.; kierownik projektu) oraz projekt badawczy Szkoły Nauk Społecznych NS IFiS PAN: *Nowe wzorce ojcostwa w czasach późnej nowoczesności na przykładzie społeczeństwa szwedzkiego*, (w ramach tego projektu realizowała również 6-miesięczne stypendium Visby Program przyznane przez Instytut Szwedzki, Faculty of Health and Society, Malmö University).

życiu rodzinnym i zawodowym w społeczeństwie polskim na początku XXI wieku. Analiza socjologiczna oraz 2/ grantu finansowanego ze środków wydziałowych Wydziału Humanistycznego UMK dla młodych naukowców: *Strategie godzenia obowiązków rodziców dzieci z niepełnosprawnością w społeczeństwie polskim. Analiza socjologiczna.* (2018/nr 1067-H).

Dr Suwada brała również udział jako wykonawca w kilku innych projektach, m.in. w grantcie OPUS 11 finansowanym przez Narodowe Centrum Nauki (konsorcjum UMK-SGH, kierownik prof. Piotr Błędowski, 2017 – 2019), grantcie NPRH na Wydziale Humanistycznym AGH w Krakowie (kierownik projektu: dr Łukasz Krzyżowski) oraz w grantcie finansowanym przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Obserwatorium Kultury *Kultura jako dźwignia: podnoszenie jakości życia i redukcja nierówności społecznych.* (kierownik: prof. Tomasz Szlendak i prof. Arkadiusz Karwacki, 2016) ⁶.

Potwierdzeniem kompetencji dotyczących planowania i oceny jakości projektów badawczych jest praca w roli eksperta - udział Habilitantki w zespołach eksperckich i konkursowych: Fundacja na Rzecz Nauki Polskiej, (2018); Narodowe Centrum Nauki – konkurs PRELUDIUM 17 HS6, (2019); konkurs MINIATURA 5 (2021), MINIATURA 6 (2022) oraz PRELUDIUM 21 (2022).

Warto podkreślić, że dr Suwada **aktywnie uczestniczy w organizacji nauki i tworzeniu nowych sieci relacji naukowych i współpracy między badaczami** zainteresowanymi rozwojem socjologii płci i socjologii rodziny. W latach 2018 – 2021 pełniła funkcję członkini zarządu nowo powstałej Sekcji Socjologii Płci (SSP PTS). W ramach prac współorganizowała ogólnopolską konferencję „Jak uczymy socjologii płci?“, współorganizowanej przez Oddział Łódzki PTS. Uczestniczy w organizacji spotkań naukowych sekcji oraz sekcyjnych grup tematycznych na zjazdach socjologicznych, (m.in. w 2022 r. była pomysłodawczynią i organizatorką grupy tematycznej G21 „Nierówności płciowe w czasach (post)pandemicznych”. Od 2021 roku Suwada jest także członkiem zespołu pracującego nad przygotowaniem polskiego podręcznika z zakresu socjologii płci.

⁶ a także w projekcie finansowanym w ramach Programu „Inicjatywy doskonałości – uczelnia badawcza” (IDUB) w UMK *Stare i nowe instytucje - wyzwania i zmiany w perspektywie interdyscyplinarnej.* (kierownik prof. Arkadiusz Karwacki, 2020 – 2022).

Wspomnieć też należy o **aktywności organizacyjnej Habilitantki na uczelni**. Dr Suwada od początku pracy w IS UMK angażowała się w różnego rodzaju prace organizacyjne. W latach 2015-2019 była przedstawicielką pracowników niesamodzielnych w Radzie Wydziału Humanistycznego UMK. Od 2019 r. jest członkinią Rady Dyscypliny Nauk Socjologicznych na UMK, a wcześniej od września 2017 r. jako przewodnicząca Rady Programowej sprawowała opiekę merytoryczną nad studenckim Zespołem Realizacji Badań „Pryzmat”, natomiast w latach akademickich 2015/2016, 2016/2017 była opiekunką praktyk zawodowych na kierunku praca socjalna.

Oceniając aktywność naukową Habilitantki należy zwrócić uwagę na **uczestnictwo Habilitantki w międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych**. W okresie aktywności, który jest przedmiotem tej opinii, dr Suwada uczestniczyła w blisko 30 konferencjach z własnym referatem, w tym 15 zagranicznych. Wśród tych konferencji warto wskazać dość systematyczny udział w konferencjach ESA.⁷

III. **Ocena dorobku dydaktycznego, popularyzatorskiego oraz w zakresie współpracy międzynarodowej**

A. **Aktywność Habilitantki w zakresie działalności dydaktycznej**

Dr Suwada pracę dydaktyczną rozpoczęła już w czasie studiów doktoranckich, prowadząc w latach akademickich 2010/2011 i 2011/2012 zajęcia ze współczesnych teorii socjologicznych oraz z komunikacji interpersonalnej na studiach I stopnia socjologii na Wydziale Humanistycznym AGH w Krakowie.

Doświadczenie dydaktyczne Habilitantki jest bardzo bogate i zróżnicowane - od 2015 r. prowadziła na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu 14 przedmiotów na 19 kierunkach, w tym: socjologia, medioznawstwo, praca socjalna, organizacja opieki nad osobą starszą, oraz management (konwersatoria, ćwiczenia, laboratoria, wykłady), również w języku angielskim).⁸ Ponadto, prowadziła seminaria licencjackie na kierunku

⁷ W 2014 r. na Kongresie ISA w Jokohamie w Japonii dr Suwada uzyskała nagrodę za najlepszy referat wygłoszony przez młodego naukowca, przyznawaną przez RC06: Committee on Family Research (Early Stage Family Scholar Award) referat: *Being a Dad or a Mum? About Traditional Parental Roles from the Perspective of Polish and Swedish Fathers*.

⁸ Wśród prowadzonych przedmiotów są: Gender, instytucje, władza; Instrumenty polityki społecznej, Polityka społeczna; Men, Masculinities and Difference, 8) Problematyka równościowa w praktyce, Socjologia i antropologia płci, Najnowsze teorie socjologiczne,

socjologia i wypromowałam cztery prace licencjackie. Pełni też funkcję promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim.

B. Działalność popularyzatorska, udział w inicjatywach o charakterze eksperckim

W swojej aktywności Habilitantka wykracza także poza ścisłe naukowe otoczenie i jest aktywna nie tylko w samej przestrzeni akademickiej – aktywnie **uczestniczy w popularyzacji nauki oraz licznych inicjatywach o charakterze eksperckim.**

W swoim dorobku dr Suwada ma publikacje i prezentacje popularyzujące w środowisku pozaakademickim wyniki badań na temat przemian rodziny oraz liczne wypowiedzi dla mediów (m.in. portalach internetowych, programach radiowych i telewizyjnych oraz wywiady w prasie, m.in. na temat łączenia życia rodzinnego z pracą zawodową, kulturowych zmian ról rodzinnych, przemian we wzorcach macierzyństwa i ojcostwa czy urlopów ojcowskich.

Dr Suwada wykorzystuje również swoją wiedzę naukową w ramach działalności o charakterze eksperckim, np. przy projektowaniu rozwiązań instytucjonalnych. Wymienić tu można: 1/ udział w charakterze krajowej ekspertki w programie Komisji Europejskiej „The EU Mutual Learning Programme in Gender Equality. Instruments to Foster Long-term Paternal Involvement in Family Work” - sposoby zwiększenie zaangażowania ojców w rodzicielstwo (przygotowanie *comment paper* dotyczącego sytuacji w Polsce oraz rekomendacje dotyczące zmian w ramach polityk rodzinnych w krajach członkowskich UE; 2/ współpraca z Fundacją SHARE THE CARE – uczestnictwo w spotkaniach Rady Programowej Fundacji podczas prac dotyczących opracowywanie strategii wprowadzania dyrektywy unijnej w sprawie równowagi między życiem zawodowym a prywatnym rodziców i opiekunów; 3/ raport dla European Institute for Gender Equality analizujący, w jaki sposób Krajowy Plan Odbudowy (KPO) uwzględnia w proponowanych reformach problem nierówności płciowych oraz raport badawczy “Gender equality and gender mainstreaming in national recovery and resilience plans. Country report for POLAND”.

Sociology, Teoria zmiany społecznej, Teorie w badaniach społecznych, Koordynacja projektów badawczych, Kreatywne pisanie dla badaczy społecznych, Technologie pracy umysłowej.

C. Współpraca międzynarodowa

Obok wskazanej wyżej współpracy międzynarodowej o charakterze eksperckim, dr Suwada uczestniczy również intensywnie w międzynarodowej aktywności naukowej.

W szczególności wymienić trzeba inicjatywy podejmowane w ramach European Sociological Association – od 2017 jest członkiem **Executive Board** sieci badawczej RN13 Sociology of Families and Intimate Lives (trzy kadencje: 2017-2019, 2019-2021, 2021-2023). W związku z tym w latach 2017–2021 pracowała w redakcji newslettera RN13. Rocznie wydawane są cztery numery newslettera z informacjami o publikacjach, projektach badawczych i konferencjach członków sieci. Od 2021 r. pełni funkcję wicekoordynatorki ESA RN13 z rolą zarządzania aktywnościami naukowymi sieci (w tym przygotowywanie kolejnych spotkań i konferencji).

W 2022 r. w ramach prac ESA RN13 wydany został współredagowany przez dr Suwadę numer specjalny „Journal of Family Research”, poświęconym życiu rodzinnemu w czasach pandemii COVID-19 w Europie. (20 rozdziałów przygotowanych przez 60 autorów z całej Europy).

Aktywność w ramach ESA wykracza poza działania sieci badawczej. Dwukrotnie współorganizowała tzw. research stream na głównych konferencjach ESA: w 2019 r. Research Stream 04: Men and Masculinities in a Changing Europe, w 2021 r. Research Stream 16: Theorising Men and Masculinities: European Insights. Z uwagi na duże zainteresowanie rozważane jest przekształcenie research stream w sieć badawczą zajmującą się krytycznymi studiami nad mężczyznami i męskością.

W latach 2018-2021 dr Suwada uczestniczyła w pracach międzynarodowego zespołu redakcyjnego nad podręcznikiem z zakresu socjologii rodzin, wydanego w wydawnictwie Palgrave Macmillan (Castrén i in. 2021), na który składają się 32 rozdziały opracowane przez ponad 60 naukowców z różnych krajów europejskich.⁹ Ponadto, od 2018 roku została zaproszona jako redaktorka (*associate editor*) do prac zespołu redakcyjnego międzynarodowego czasopisma „Journal of Family Studies” - uznanego w środowisku socjologicznym czasopisma z zakresu socjologii rodziny.

⁹ Anna-Maija Castrén, Vida Česneitytė, Isabella Crespi, Jacques-Antoine Gauthier, Rita Gouveia, Claude Martin, Almudena Moreno Mínguez i Katarzyna Suwada. 2021. *The Palgrave Handbook of Family Sociology in Europe*, Cham: Palgrave Macmillan

Podsumowując tę część dorobku dr Katarzyny Suwady bez wątpliwości stwierdzam, że jej działalność badawcza, dydaktyczna i międzynarodowa świadczy o dużej aktywności jako badaczki. Dr Suwada jest dobrze ulokowana w krajowym i międzynarodowym środowisku badaczy zajmujących się szeroko rozumianą socjologią rodziny, nierównościami genderowymi i społecznymi, krytycznymi studiami nad mężczyznami i męskością, a także polityką rodzinną oraz popularyzatorem wiedzy i ekspertem instytucji publicznych. Moja ocena dorobku badawczego, organizacyjnego, dydaktycznego i popularyzatorskiego jest jednoznacznie pozytywna i bez zastrzeżeń pozwala uznać, iż Habilitantka wykazuje się istotną aktywnością naukową, a rezultaty tej aktywności są Jej ważnym wkładem osobistym w rozwój dyscypliny naukowej, w szczególności socjologii rodziny i socjologii płci.

Konkluzja

Analiza publikacji pokazuje rozwój naukowy dr Suwady. W pierwszych publikacjach dużo uwagi poświęca teoretycznym koncepcjom, które towarzyszyły jej w poszukiwaniu podstaw teoretycznych dla własnych analiz - koncepcji procesu cywilizacyjnego, różnych ujęć nowoczesności, socjologii codzienności, kulturowych uwarunkowań współczesnych zjawisk i procesów społecznych odnoszących się do relacji płci, kategorii gender, macierzyństwa i ojcostwa (m.in. koncepcji Eliasa, Baumana, Becka Giddensa, czy Sztompki). Zainteresowania te budowały dobrą podstawę do dalszych badań i poszukiwania nowych koncepcji teoretycznych w ramach socjologii rodziny czy socjologii płci czy szerszej socjologii kulturowej.

Można stwierdzić, że Habilitantka jest aktywna naukowo, co wyraża się przede wszystkim w systematycznym publikowaniu wyników realizowanych przez siebie badań i prezentacjach na konferencjach międzynarodowych. Jej artykuły oceniam jako rzetelnie prezentujące zastosowaną metodologię oraz wyniki przeprowadzonych badań, a jednocześnie inspirujące z zakresie proponowanych ram analitycznych oraz przedstawianych wniosków z analiz. Przedstawiony w postępowaniu habilitacyjnym dorobek publikacyjny jest obszerny i zróżnicowany problemowo, choć ulokowany w ramach tego samego obszaru zainteresowań. Pod tym względem Habilitantka jest w swoich zainteresowaniach badawczych konsekwentna, ale jednocześnie w kolejnych publikacjach coraz wyraźniej zarysowuje się obszar zainteresowań, który wychodząc od

koncepcji męskości i ojcostwa w relacjach rodzinnych, włącza kolejne ważne dla tych analiz sfery – perspektywę feministyczno-genderową, macierzyństwo, sferę pracy oraz system instytucjonalny, budując dzięki temu przestrzeń analiz wrażliwych na różne wymiary doświadczenia rodzinnego. W mojej opinii, ta „rozszerzająca się perspektywa”, coraz bardziej zniuansowana, a jednocześnie wieloujęciowa, stanowi o wartości podejmowanych przez dr Suwadę analiz i stanowi ważny wkład w rozwój dyscypliny. Kolejne artykuły pogłębiają i rozszerzają analizowaną przez dr Suwadę problematykę funkcjonowania rodziny, przede wszystkim kontekście złożonych relacji między systemem instytucjonalnym, rynkiem pracy i kulturowymi wzorami ról rodzinnych.

Uwzględniając, obok publikacji, także dorobek organizatorski, dydaktyczny, popularyzatorski oraz w zakresie współpracy międzynarodowej, uznaję, że aktywność naukowa Habilitantki zasługuje na pozytywną ocenę i stwierdzam, że Habilitantka „wykazuje istotną aktywność naukową”. Nie mam wątpliwości, że dr Suwada jest badaczem twórczym, z inwencją teoretyczną i metodologiczną oraz dydaktykiem i badaczem dobrze przygotowanym do prowadzenia dalszych prac badawczych jako samodzielny pracownik naukowy.

Po zapoznaniu się z dorobkiem naukowym oraz innymi osiągnięciami dr Suwady, uznaję, że spełniają one ustawowe kryteria wymagane od osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Osiągnięcie habilitacyjne stanowi „znaczący wkład autora w rozwój dyscypliny naukowej”, w szczególności socjologii rodziny i integralnie z nią wiązanej przez habilitantkę socjologii płci. Moja ocena „osiągnięcia habilitacyjnego”, jest pozytywna, a wkład w rozwój prezentowanej przez nią dziedziny uważam za istotny. Dorobek badawczy Dr Suwady ma charakter oryginalny, co dotyczy zwłaszcza artykułów przedstawionych jako osiągnięcie naukowe, z uwagi na zaproponowane w nich podejścia teoretyczne oraz nowatorskie łączenie różnych perspektyw i kategorii analitycznych dla wyjaśniania współczesnych zmian społecznych w przestrzeni rodziny i relacji płci.

Wnoszę by Komisja Habilitacyjna rekomendowała właściwej Radzie podjęcie uchwały o nadaniu dr Katarzynie Suwadzie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie socjologia.

Dr hab. Hanna Bojar, prof. IFiS PAN